

YAZICIOĞLU ALİ'NİN TEVÂRİH-İ ÂL-İ SELÇUK ESERİNDE YER ALAN MANZUM OĞUZNÂME HAKKINDA

About The Oguzname in Verse in Yazıcıoğlu Ali's Work Tevârih-i Âl-i Selçuk

Sorumlu Yazar / Corresponding Author

İsmail TAŞ

Doç. Dr., Bolu Abant İzzet
Baysal Üniversitesi, Türk Dili
ve Edebiyatı Bölümü, Bolu,
Türkiye.

ORCID

0000-0002-9309-6990

E-mail

ismailtas@gmail.com

Geliş Tarihi / Submitted:

11.06.2024

Kabul Tarihi / Accepted:

29.06.2024

Kaynak Gösterim / Citation:

Taş, İsmail (2024). "Yazıcıoğlu
Ali'nin Tevârih-i Âl-i Selçuk
Eserinde Yer Alan Manzum
Oğuznâme Hakkında",
Karabük Türkoloji Dergisi,
5/9, 031-056.

Öz

II. Murad devrinin önemli âlimelerinden olan Yazıcıoğlu Ali, padişahın emriyle XIII. Yüzyıl İranlı tarihçilerinden İbn-i Bibi olarak tanınan Nuru'd-din bin Hüseyin bin Muhammed bin 'Ali El-Ca'feri er-Rudegi'nin El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umurei'l-Al'iyye adlı eserini Tarih-i 'Âl-i Selçuk adıyla dört bölüm halinde Türkçeye çevirmiştir başına da bir Oğuz-name ilave etmiştir. Yazıcıoğlu'nun kaleme aldığı mensur Oğuznâme bölümü devrin dil yapısını, kelime hazinesini, anlam dünyasını ve düşünce yapısını çok ince bir çizgiyle bizlere sunmaktadır. Bu eser, Türkçenin cümle yapısının gelişimini görmemiz açısından da oldukça önemlidir. Çalışmada, Yazıcıoğlu Ali'nin Tevârih-i Âl-i Selçuk adlı eserinin Oğuznâme kısmı hakkında değerlendirmede bulunarak, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi nekty09291 numaralı nüshanın 1b-3a arasında yer alan manzum kısım incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Oğuznâme, manzum Oğuznâme, Yazıcıoğlu Ali, Eski Anadolu Türkçesi, Tevârih-i Âl-i Selçuk.

Abstract

Yazıcıoğlu Ali, one of the important scholars of the reign of Murad II, translated İbn-i Bibi's El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umurei'l-Al'iyye into Turkish in four parts under the name Tarih-i 'Âl-i Selçuk by the order of sultan. Nuru'd-din bin Hüseyin bin Muhammed bin Ali El-Ca'feri er-Rudegi, known as İbn-i Bibi, one of the thirteenth century Iranian historians, wrote El-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umurei'l. Yazıcıoğlu Ali added a section called oğuznâme to the beginning of his work Tevârih-i Âl-i Selçuk. The prose Oğuznâme section written by Yazıcıoğlu presents us with a very fine line the language structure, vocabulary, world of meaning and thought structure of the period. This work is also very important in terms of seeing the development of the sentence structure of Turkish. In this study, evaluated the Oğuznâme section of Yazıcıoğlu Ali's work titled Tevârih-i Âl-i Selçuk and examined the verse section between 1b-3a of the copy numbered nekty09291 of the Istanbul University Rare Works Library.

Keywords: Oguzname, Oguzname in verse, Yazıcıoğlu Ali, Old Anatolian Turkish, Tevârih-i Al-i Selçuk.

GİRİŞ

İslamiyet'le birlikte yeni bir kültür ve medeniyet dairesi içine giren Türkler, yeni bir ruha ve bedene kavuştular, böylece İslamiyet'in ateşli müdafii olmuşlardır. Türklerin İslâmiyet'e samimi ve kuvvetlice bağlanmaları Türk-İslâm sentezine dayanan yeni bir kültürün doğmasına imkân sağlamıştır. Bunun neticesi olarak kültürümüz gibi edebiyatımız da İslâmî bir hüviyet kazanmıştır. Bunun en bâriz örneği, Oğuz Kağan Destanı'nın İslâmî varyantlarıdır. Şüphesiz bu kaynaşmada tek Tanrı inancı ile İslâmiyet'in ilâhî anlayışının etkisi büyüktür. Yeni dini sevdirmek, esaslarını öğretmek için Türk dervişleri edebî geleneğimizde yer alan Oğuznâme anlatılarına yeni bir ruh ve anlayış katmışlardır. Bu Oğuznâmelerin en önemlilerinden birisi de Yazıcıoğlu Ali'nin Tevârih-i Selçuk eserinin başına eklediği Oğuznâmesidir.

Yazıcıoğlu, Oğuznâmesinin giriş kısmında, Oğuz boyları ve Oğuz töresi ile ilgili kısımlarda büyük ölçüde Camiü't-tevarih'ten faydalandığını belirtmiştir. Oğuzlara ait bu bilgilerin Uygur harfli Oğuznâme'de mevcut olduğunu, Moğollara ait bilgilerin Gâzân Hân tarihinde yer aldığını kaydetmiştir. Yazıcı-oğlu'nun Uygurca Oğuznâme'den bahsetmesi, Devâdiri'den nakl olabileceği gibi, bizzat eseri görmüş de olabilir.¹

Yazıcıoğlu Oğuznâme'si iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde Moğol kabileleri, Oğuz'un hayatı ve seferleri, Oğuz boyları, ikinci bölümde ise Oğuz töresi belirtilmiştir. Yazıcıoğlu'nun Oğuznâme eserini tasnif edecek olursak şu şekilde sıralamamız mümkündür:

İlk olarak, Oğuznâme şu sözlerle başlar :

[D/1b] [A/1b] [B/1b] [P/1b] Bismi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥim.

(1) 'Aded-i [C/1b] ḥamd-i bi-'aded ve vüfûr -ı sipâs bi-kıyâs ol Mâlikü'l-mülk , celle celâluh ve 'amme (2) nevâlehu, ḥazretine ki ketm-i 'ademden şahrâ-yı vüçûda bunca hezârân hezâr âdemî bedid(3)âr idüp eṭrâf-ı 'âlemden her birinüñ zürriyâtı yayılmağ-ıçun bir iklimi menşe' ve maḳâm (4) kıldı. Âdem, şalavâtu'llâhi 'aleyhiye Ḥavvâ'yı [D/1b-4] çift virüp ءَاسَنَو اَرِيْثِكَ الْاَجْر اَمْنُْم تَشَبَو (5) mücebince [bu] ikisinüñ neslini yir yüzine yaydı. Ve Nüh 'aleyhi's-selâm oğlanlarından Yâfes (6) zürriyâtına Türkistân iklimini yir ve yurt virdi ki anda çoğalup, andan çıkup (7) kalan iklimlere daḥı pâdişâh olup gâzâ ve cihâd kılalalar. Ve dürüd-ı bi-şümâr peygamberümüz (8) Muḥammed-i Muştâfâ 'aleyhi's-şalavâtu ve's-selâm üzerine ki cihân halkını hâviye-i ḡavâyet ve (9) dâlâletden kırtardı ve baṭâlet ve cehâlet tihinden [C/2a] menâhil-i ma'rifete irişdürdi (10) ve anuñ âli ve aşḫâbı üzerine olsun.

¹ İsmail Taş, Oğuznâme, Yazıcıoğlu Ali'nin Tevârih-i Âl-i Selçuk'undan, Neyzen Kitap Yayınları, İstanbul 2024, s. 13. Oğuznâme ile ilgili bilgiler söz konusu çalışmadan faydalanılmış, makalede özellikle kitapta yer almayan manzum kısmın incelemesi gerçekleştirilmiştir.

2. Yazıcıoğlu giriş kısmından sonra; Çin'den İran'a kadar olan bölgenin coğrafi yapısıyla bu bölgede "Türkman" denilen Oğuzların yaşadığı ve bir zaman sonra onlardan Kıpçak, Karluk ve Kalaç kabilelerinin ayrılması,

3. Daha sonra Moğol adı verilen Cilayir, Tatar, Oyurüt, Merkit kabileleriyle Kereyit, Nayman, Öngüt ve diğer Moğol kabileleri,

4. Daha sonra; Türklerle Moğolların şekil, lugat ve lehçelerinin birbirine benzemesi ve Oğuz kavminin Türkistanda iken çeşrelerinin Moğol'a benzediği, lehçelerinin Moğolcaya yakın olduğu, ancak İran ve Rum ve Şam'a geldikten sonra çeşrelerinin Tacic'e benzemesi ve dillerinin yumuşak ve revan olması anlatılır.

5. Sahrada yaşayan Türk kavimlerinin, Dib Yakoy'un², Kara Hân, Ur Hân, Kür Hân ve Küz Hân adlı dört oğlundan türemeleri anlatıldıktan sonra, Kara Hân'ın oğlu Oğuz'un muvahhid olduğu için babası ve amcalarıyla savaştığı, onlara üstün gelip büyük bir devlet kurduğu, altı oğlundan yirmi dört Oğuz boyunun türediği,

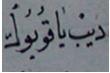
6. Daha sonra; Oğuz'un müttefiki olan kardeşleri ve amca çocuklarından Uygur, Kıpçak, Karluk, Kalaç ve Ağaç-eri kavimlerinin türediği,

7. Moğol kabilelerinin tasnifi, asli Moğollar ile ismen Moğol olarak adlandırılan kabileler anlatılmaktadır. Yazıcıoğlu'nun Câmî'ü't-tevârih'ten aldığı anlaşılan bu sınıflandırma yer yer karışıklık içerir, ayrıca nüshalar arasında da farklılıklar bulunmaktadır.

8. Oğuz'un Allah'ın varlığına ve birliğine inanarak doğması, yaradılış itibariyle bir olan Tanrı'yı bilicilerden olması, anasını hak dine davet edişi, anasının südünü Tanrı'yı kabul ettikten sonra emmesi, büyümesi, amcasının kızları ile evlenmesi, yüce Tanrı'nın varlığını ve birliğini kabul eden amcasının kızıyla evlenip ona rağbet etmesi, babasının hak dini kabul etmediği için Oğuz'un babası ve amcaları ile savaşması, üstün gelmesi, babasının tahtına oturup büyük bir devlet kurması, çeşitli seferlerle ülkesini genişletmesi,

9. Daha sonra; Oğuz'un Uygur, Kanklı, Kıpçak, Karluk, Kalaç ve Ağaç-eri kabilelerine ad vermesi,

10. Oğuz'un altı oğlunun Bozok ve Uçok³ diye iki kısımda toplanması, daha sonra ülkesini bu altı oğlu arasında pay etmesi,

² A'da Dib-Tākoy'un şeklinde imlâ edilmiş. B'de Dib-Yākoy'un, B'de  Dib-Yākoy. Dib: Taht ve makam, Yaqu ise halkın önderi anlamında olduğu Zeki Velidi Togan tarafından aktarılmaktadır; Kemal Eraslan, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Volume 28, Issue 0, 1998, 263 – 274. s. 265. Çalışmada, metin içerisinde yer alan özel isim okumaları için "Kemal Eraslan, Oğuz-nâme'de Geçen Bazı İsimler Hakkında, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt/Sayı:28, İstanbul 1998, s. 263-274." makalesindeki görüşlerden faydalandık.

³ Bu adlandırmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Kemal Eraslan, Bozok ve Uçok Oğuz Kolu Adları Hakkında, TDAY Belleten 1986, Ankara 1989, s. 5-8.

11. Oğuz'un altı oğlundan yirmidört Oğuz boyunun türediği ve bunların sünüğü, etten hissesi ve uykununun Arkıl Hâce⁴ tarafından belirlenmesi,
12. Oğuz'dan sonra tahta büyük oğlu Gün Hân'ın oturması ve nihayet Kayı soyundan Osman Gâzi'ye ulaşması.
13. Daha sonra; Oğuz'un vasiyeti,
14. Oğuz töresi,
15. Lokman Hân'ın Türk illerine hân oluşu, vefatından sonra yerine oğlu Selçuk'un, onun vefatı ile de İsrâfil'in Oğuz tahtına oturduğu, şeklinde sıralamamız mümkündür.⁵

Nüshaların Tavsifi

Tevârih-i Âl-i Selçuk eserinin içerisinde yer alan Oğuznâme metninin nüshaları incelendiğinde kimi zaman eski şekillerin de devam ettiği görülmekle birlikte büyük oranda Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil özellikleri yer almaktadır.

Yazıcıoğlu Ali'nin Oğuznâme metninin nüshaları içerisinde Topkapı Revan 1390 numaralı nüsha (A nüshası) öncelikli olarak zikredilmektedir. Bunun yanında, Topkapı nüshalarını şu şekilde ifade edebiliriz; Topkapı_R_1390_17: A nüshası, Topkapı_R_1391: B nüshası, Topkapı_R_1392: C nüshası. Ayrıca; Tevârih-i Âl-i Selçuk'un Paris (Supplément turc 737) (P nüshası olarak adlandırıldı) ve Almanya Milli Kütüphanesindeki Ms. or. quart 1823 (PPN74633155X) (D nüshası olarak adlandırıldı) numaralı yazmalar önemle üzerinde durulması gereken nüshalardır. Topkapı Sarayı, Demirbaş No: R. 1393 (Revan 1393) numaralı nüsha (R nüshası), sonraki bölümleri aktarmakta, İstanbul Nadir Eserler Kütüphanesi nekty09291 (N nüshası) numaralı nüsha ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi nekty00892 (İ nüshası) numaralı nüsha da incelenen yazmalardır.

D nüshası büyük oranda A nüshasına benzemektedir. D nüshasının başlangıcında, sonradan eklenen ve Kilisli Rıfat tarafından 1936 yılında yazıldığı anlaşılan Topkapı nüshalarının tanıtımı ve D nüshası ile A nüshasıyla benzerliğinin ifade edilen kısım bulunmaktadır. D nüshası bütünüyle harekeli olarak yazılmıştır. Ayrıca, D nüshası, A nüshasından farklı olarak minyatürlerle süslenmiştir. P nüshası çok küçük farklar haricinde B nüshası ile benzerlik göstermektedir. Gerek satır numarası gerekse varak sıralaması B nüshası ile benzerdir. Çalışmada yer verdiğimiz N nüshası, daha sonradan İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesine nakledildiği anlaşılan ve nekty09291 numarada kayıtlı olan nüshadır. N nüshasında iç kapakta bir kağıda eski

⁴ Arkıl Hâce isimlendirmesi için bkz.: Kemal Eraslan, Oğuz-nâme'de Geçen Bazı İsimler Hakkında, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt/Sayı:28, İstanbul 1998, s. 263-274.

⁵ Yazıcıoğlu'nun Oğuznâme eserinin tasnifi hakkında bkz.: Kemal Eraslan, Yazıcı-zâde'nin Oğuz-nâmesi, TDAY Belleten 1992, Ankara 1995, s. 29-35.

yazıyla: “1114 numaralı kitap, TY. 9291. İsmi: Tarih-i Āl-i Selçuk. Müellifi, Murad-ı şāni ‘aşrı ricālinden Yazıcı-zāde ‘Ali Efendi merhūm. Bu nüsha nokşandır, Topkapı Sarayı Kütüphanesindeki nüsha-i aşliyyesinden itmām eylemek lâzım gelir.” ifadesi yazılıdır.

Söz konusu yazmalarda imlâ birlikteliği görülmediği gibi aynı nüsha da bile istikrar görülmemektedir. B ve C nüshaları tamamen, A nüshası ise kısmen harekeli, A nüshasında ünlüler bazen harf ile yazılmış, bazen de harekeyle gösterilmiştir. B ile C nüshaları, yazılış ve dil özellikleri bakımından birbirine daha yakındır.

B nüshasının ön kapağında; Moğol-nāme, Şahzāde Sultān Bāyezid, Revān 1391 ifadesi yer almaktadır. Topkapı_R_1392: C nüshası, C’de 1a Sancağdan Gelen, Tevārih-i Āl-i Selçuk. Tarih-i Āl-i Selçuk, satır 17, 1293, Revan. § D nüshası (Almanya nüshası; Ms. or. quart 1823, PPN74633155X) 1a’da (iç kapakta) Oğuznā(me), (me hecesi yırtılmış), şāhib-i mālīk, Muhammed Ağa bin Kāsım Paşa bin Gāzi Beg bin Mūsin Beg. Şāhibi ve mālīki tarih veziri müşir rāyi’ş-şā’ib bi’l-fikri’s-şākıb uşvetu’z-zamān el-gāzi bi’l-mestān Muhammed Ağa İbn-i Kāsım Paşa İbn-i Gāzi Beg İbn-i Mūsin Beg, sene 1207, Zülkā’de, 26, m (Cuma): D’de, Miladi: 5 Temmuz 1793, Rumi: 24 Haziran 1207. D nüshası büyük oranda A nüshasına benzemektedir. D nüshasına başlamadan önce Kilisli Rifat tarafından 1936 yılında yazıldığı anlaşılan Topkapı nüshalarının tanıtımı ve D nüshası ile A nüshasıyla benzerliğinin ifade edilen kısım bulunmaktadır. D nüshası bütünüyle harekeli olarak yazılmıştır. Ayrıca, D nüshası, A nüshasından farklı olarak minyatürlerle süslenmiştir. P nüshası 1a’da (iç kapakta) (derkenarda yazan) Tevārih-i ‘Āl-i Selçuk, (derkenarda yazan) Odalık ‘Afife Kadın’ındır, Supplément turc 737, (sayfa başlığında yazanlar.) Kışsa-i Tevārih-i Oğuznāme. (1) Şevketlü şecā’atlu merhūm ve mağfūr, el-muhtācu ilā (2) rahmeti rabbi’l-gāfūr. El-Gāzi Sultān Muştafa Hān (3) İbni’l-gāzi Sultān Muhammed Hān. Tābe serāhumā (4) ve gāfera’llāhu lehumā ve li-ecdādhimā hazretlerinūñ harem-i (5) humāyūn sa’ādet-makrūnlarından, otalık ‘Afife (6) Hātun, ‘afa’llāhu ‘anhā hazretlerinden mehābetlü (7) hazretlerinūñ sarāy-u ‘ālilerinde teberrūken tuhfē ve hediyyemiz (8) olmak için, ihdā olunmuşdır, tezarru’ ve ricā olunur ki (9) evkāt u kırā’atda du’ā-yu hayr ile yād ve dilşād (10) ideler, mūcib u rahmet ve bā’is-i (11) mağfīret ola, sene 1139 (Milādî 1726-1727). P’de her bir sayfada 17 satır yer almaktadır, çok az kısmı hariç tamamı harekeli yazılıdır, nesih hattı kullanılmıştır. Ayrıca, P nüshası çok küçük farklar haricinde B nüshası ile benzerlik göstermektedir. Gerek satır numarası gerekse varak sıralaması B nüshası ile benzerdir.

Topkapı Sarayı R1390 (Revan 1390) numaralı yazmanın başında Yazıcıoğlu’nun eserine başlamadan manzum Oğuznāme kısmı bulunmaktadır, N nüshasında da eksik olmasına rağmen, baş kısmında manzum bir bölüm bulunmaktadır. A’da yer alan ve Yazıcıoğlu’ndan bağımsız olarak yazılması da mümkün olan manzum kısım için Semih Tezcan, Topkapı Sarayı Oğuznāmesi eserinde şu bilgilere yer vermektedir:

“...Topkapı Sarayı Kütüphanesi’nde bulunan bir nüshanın ön sayfalarına bu 65 satırlık metnin eklenmiş olması bir rastlantı değildir. Herhâlde bu metni oraya yazan ya da yazdıran kişi, Yazıcıoğlu’nun Oğuzlar’a ve onlara ait destanlara karşı ilgisini, Selçuk-nâme’sinde sözlü gelenekten de yararlandığını bilmekteydi.

A’da müsvedde sayfalarına yazılmış metin, her birinde ortalama 16-17 kelime bulunan 65 uzun satırdan oluşur. Bu 65 satır, 3 sayfa üzerinde yer alır. Birinci sayfada 25, ikinci sayfada 24, üçüncü sayfada 16 satır bulunur.⁶ Satırlar sağ tarafta, cilt dikişiyle satır başlangıcı arasındaki boşlukta, her sayfanın beşinci satırında yenden 5’ten başlamak üzere beş satırda bir Arap rakamlarıyla numaralandırılmıştır. Söz konusu numaralama, 20. yüzyılda bu yazmayı kayıt altına almak isteyen biri tarafından yazılmış olabilir.”⁷ Esasında, Semih Tezcan’ın da ifade ettiği üzere bu kısım Yazıcıoğlu’nun Oğuznâme bölümünden ayrı düşünülmelidir. Tezcan; “Herhâlde bu metni oraya yazan ya da yazdıran kişi, Yazıcıoğlu’nun Oğuzlar’a ve onlara ait destanlara karşı ilgisini, Selçuk-nâme’sinde sözlü gelenekten de yararlandığını bilmekteydi.”⁸

N 1b’de (iç kapakta) “Türk ü Selçukîlere ‘âid târih oldığı” ibaresi yazılıdır. Manzum kısım 2a’dan itibaren başlamaktadır. Her bir satırda dört mısra yer almakta ve 2a’da 19 satır bulunmaktadır. 2b’de 21 satır ve her bir satırda dört mısra yer alır. 3a’da 20 satır ve manzum kısım 16 satır olarak her bir satırda dört mısra yazılıdır. Yazıcıoğlu’nun Tevârih-i Âl-i Selçuk eserinin N nüshasında, mensur Oğuznâme kısmı, 3a’da 17. satırda başlar ve 13a beşinci satıra kadar devam eder. N nüshası manzum kısım hariç değerlendirildiğinde küçük farklar dışında C nüshası ile benzerlik göstermektedir.

MANZUM METİN

[1a] (1) Türk ü Selçukîlere ‘âid târih oldığı

1114⁹

[1b]

(1)

⁶ Osman Fikri Sertkaya, “TEZCAN, S.; Topkapı Sarayı Oğuznâmesi, İnceleme, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2020, ss. 308, ISBN: 978-975-08-4699-1”, JOTS, 4/2, 2020: 750-763., s. 751.

⁷ Semih Tezcan, Topkapı Sarayı Oğuznamesi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020.

⁸ Semih Tezcan, Topkapı Sarayı Oğuznamesi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020, s. 18-19.

⁹ Bu kısımda 1114 tarihi yazılıdır, hicrî tarih olarak düşünüldüğünde miladi olarak 1702 veya 1703 tarihlerine karşılık gelmektedir. Söz konusu tarih rumi olarak düşünüldüğünde 1703 ila 1704 tarihlerine denk gelmektedir, ancak tarihin hicri olması daha muhtemeldir.

‘Aşk-ıla söze idicek bünyād¹⁰

Cān u dilden Hüdāyı etdüm¹¹ yād

Evvelinde dedim ki bismi’llāh

Bendesine mu’in¹² ola Allāh

(2)

Zirā ki dilerim¹³ kādīm-i hayy-i vedūd

K’āndan¹⁴ aldı vücūd-ı cümle vücūd

Halk-ı ‘arş u ferş ü kevn ü mekân

Rezzāk¹⁵ u huş¹⁶ u tayr u insle cān

(3)

Zāhir ü bāṭın ve ‘ayān ü nihān

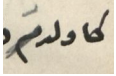
Cümlesinüñ vücūdı ve ecri ān¹⁷

Zır¹⁸ ü bālā¹⁹ yir āsmān²⁰ u zemīn

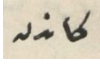
10 bünyād: f. Temel, esas. Yapı, binâ

11 etdüm//itdüm

12 mu’in: Yardımcı. Muâvin. İane eden.



13



14 Burada “ki andan”ın kısaltması olarak yer aldığı düşünülmektedir. Metin içerisinde kelimelerin farklı okunuşlarına yöneltenbilecek şekilleri ve anlamlarını da vererek asıl ifade edilmek istenen kelimeyle kıyaslanılması amaçlanmaktadır. Böylece yanlış okumaların gösterilmesi amaçlanmıştır. Tavsiye ve yönlendirmeleri için değerli dostum ve meslektaşım Doç. Dr. Saidbek Boltabayev’e teşekkür ederim.

kān: (f.i) 1. mâden ocağı, mâden kuyusu. 2. bir şeyin menbaı, kaynağı.

kān-ı kerem: kerem, bağış kaynağı.

15 rezzāk: Bütün mahlukatın rızkını veren ve ihtiyaçları karşılayan. (Allah)

rızk: Yiyecek içecek şey. Maddî mânevî ihtiyaca lâzım nimet. Allah’ın herkese lütuf ve kısmet ettiği ve bekaya sebep olan nimet.

16 hūş: Vahşi hayvanlar.

haş: f. Süprüntü, kırıntı, döküntü. hass: (a.s) 1. alçak, âdi. 2. i. marul.

17 ān: f. Uzağı gösteren işaret ismi. Şu. Bu. O.

18 zır: f. Alt, aşağı.

19 bālā: f. Yüksek. Yukarı. Yüce. Yüksek kat.

20 āsmān//asmān: (f.i) gök, semâ, âsümân.

'Ālem ü adem ü mekân ü mekîn²¹

(4)

'Ālim ü cāhil ü emír ü faķír

Fāzıl u kāmıl ve şaġır ü kebír

Mü' min ü kāfir ve yehūd u mecūs

Her kim var ĥarenc²² rūmla rūs²³

(5)

Mecd²⁴ ü ĥān-ķāh ü ka'be gūn-eşt²⁵


Cümle envā'-ı cins-i cūy-le zeşt²⁶

Mürġ²⁷ u māhî ĥūş²⁸ u tayrladur

Her birinin murādın anladur²⁹

(6)

Mü'münün ĥāll ü ķālını bilen ol

21  ü mekîn. mekîn: Yüksek rütbe sâhibi. Vakarlı. Temkinli. Nüfuz ve iktidar sahibi. * Yerleşmiş. Oturmuş. Sâkin, Muhkem.

22  ĥarenc u rūmla rūs

23  ĥarenc: Harenc, Suriyenin Harim kentine verilen ve o böygedeki halka verilen isim (?).

24 necd: Büyüklük. Azamet. * şeref, itibar.

25  ve ka'be guneşt

26 

27 mürġ//murġ: f. Merg. Kuş.

28 ĥūş: Vahşi hayvanlar.

29 

Cümlenüñ hācetin revā kılan ol³⁰

Ḥalq-ı ‘ālem ne var anuñ qulıdur

Raḥmeti birle dü-cihān tūlıdur

(7)

Ol demen birle oldı iki cihān

Olma dērse yine yoğ ola hemān

Ḥālınıñ ḥafidür ki işler iş³¹

Cümle şey oldı biri birine eş

(8)

Kendüsi oldı arada³² pinhān

Sebeğ oldı cihāna bu insān³³

Ademiye virildi ḥüsn ü cemāl

Ademide bulundı cümle kemāl

(9)

‘Aşq-ıla oldı ademe mi ‘rāc

Hem burāq u kemer u ḥale ü tāc

Ademiden ğaraž Muḥammedür

Al-i ‘ālem-i günāş Muḥammedür

(10)

‘Aşkına yaradıldı hem dü-cihān

30

واقعه اوله

31

صافك صمى در كه استنابيه

32

اره ده ينهانه

33

بوفانه

Ne ki var cümle eşkâr u zamân
 Adem ve Şit ve Nûh ve İbrâhîm
 'Aşkla dōst edine evlād-ı kerîm
 (11)

Dāvud anuñ-ıçun oқurdı söz
 'Aşkıla Hâk zebûrını şeb³⁴ u rûz
 Yir yüzine olur Süleymân şâh
 Tâ kâniñ³⁵ şekerinde ola siyâh
 (12)

Oldı Mūsâ anuñ-ıçun çobân
 Oldı 'İsâ³⁶ dağı aña der-bân³⁷
 'Aşkına düşdi oda İbrâhîm
 Aña bostân³⁸ eder ol odı kerîm
 (13)

Eşiginde ölem diyü mihân³⁹
 Etdi İsmâ'îl eger cân kırbân
 Bende olmağa Yūsuf-ı Kenân



34 şeb: f. Bir şeyin menbaı. * Kuyu. Kaynak. * Mâden ocağı. * Bir keyfiyetin. (niteliğın) bol olarak bulunduğı kimse.

36 'İsâ: 'İsî

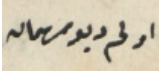
37 der-bân: f. Kapıcı, kapıya bakan.



38 bistân/bostân

betân: (C.: Bitnân) Çukur yer.

bitâne: (C.: Betâyin) Çarşaf. * Kaftan astarı. * Dostluk. * Hâlis olmak. * Kuvvetli olmak.



39 mihân: (نام) (f.s. Mih'in cemii C.) Ulular, büyükler.

mihmân: f. Misafir.

‘Aşk-ıla çāhe⁴⁰ şala özini revān

(14)

‘Aşk-ıla geldi cümle peygamber

‘Aşk-ı Aḥmed ola reh⁴¹ etdi eser

Çün Ebübekr’e Ḥaḳ verir tevfiḳ

Oldı ol şāha şāhib-i şıddıḳ

(15)

Çün ‘Ömer ‘aşk-ıla olur ma‘şūḳ

Ḥaḳ u bâtıḷ seçip olur fārūḳ

Çünkü ‘Osmān resüle olur ‘ayniye

Nūrına görgil ḫoldı zinnūriye

(16)

Keşf oldı ‘Aliye ‘ilm-i ḫafi

Oldı ol şāh murtaza-yı daḫi

‘Aşk-ıla anları seven ola şād

Ḥaşr olıncaḳ olardan olmaya bād⁴²

(17)

Dinle bir kışsa ‘aşk-ıla iy cān

Nice gelir gir bu devr-i zamān

Ḥazre-i Mūsā ol kelimu’llāh

Dün ü gün dirdi ki yā Allāh

(18)

Her ne ḫācet dilersem eyle ḫabūḷ

Sensin aḫir-i kerim ve raḫmeti bol

40 çāh: (Çeh) f. Kuyu. Çukur.

41 reh//rāh: f. Yol, kaide, tarz, usul.

42 bād: f. Yel. Rüzgâr. Soluk. Nefes.

Nice müşkiller eylediñ asân

Bendeye eyle luţfile ihsân

(19)

Dünye yaradılı ne deyi vir

Bu benüm müşkilümi ĥall idivir

Ne ĥader ki beñzemez eflāk

Ne zamāndır ĥarār ur bu ĥāk

[2a]

(1)

Ne ĥadardur⁴³ yürür⁴⁴ bu Şemsle māh

Eger yılduzlar olurlar hem-rāh⁴⁵

Cānları devirdāl⁴⁶ ĥaç yıl ola

İşbu⁴⁷ adem-i necās geldi yola

(2)

İşbu yirler necās tıtdı ĥarār

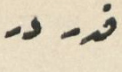
Yā mu 'allaĥ⁴⁸ turur zemīn her bār

Keremiñden baña da bildür anı

Müşkilüm ĥall éd ey kerīm ve ĥani

(3)

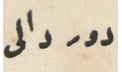
Dedi Ĥaĥ Mūsā'ya ki añla 'ayān



43

44 yürür//yürür

45 hem-rāh: (C.: Hem-rāhân) f. Yol arkadaşı, yoldaş.



46

47 işbu//uşbu



48

Benüm işledüğim ola mı beyān
Emr idem kıllaruma cem‘ olalar
Her biri eline kalem alalar

(4)

Cümle toprağı suyla üzeler
Tā kıyāmet olunca ger yüzeler
Dökine cümle toprağ u şu ‘ayān
Olmaya yüz biñinde biri beyān

(5)

Saña nice beyān idem anı
Kavildürür cümle ‘āleme bāni
Diyem işit nedir bu şimdiki nās
Kāline bu ki göre eyle kıyās

(6)

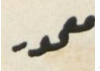
Yüz kezin yüz yigirmi yedi kez
Geldi maḥlūḫ ve gitdi çoğ eger az⁴⁹
Yedi kezin yine eyledim ma‘mūr⁵⁰
Tatlu êtdüm şuları olmadı şūr⁵¹

(7)

Şark u qarba varınca şehristān

Sıhhat⁵² ü hacele⁵³ ni‘met ü erzān⁵⁴

49 Kelime “eger az” olmalıdır, kelime ikrāz şeklinde okunmamalıdır, ikrāz: Ödünç vermek. Borç vermek. * Kesip ayırmak.



50 ma‘mūr

51 şūr: f. Tuzlu, kekremesi.

52 sıhhat: 1. sâhihlik, doğruluk, gerçeklik. 2. Sağlamlık. Doğruluk. Sağlık. 3. ed. sözün yanlış ve eksik olmaması, hakikat.

53 hacel: (Hacl) Utanma, sıkılma, hayâlilik. Utanma, utanıp şaşırma.

54 erzān: f. Ucuz, değeri düşük, pahalı olmayan. * Lâyık, münâsib, muvafık, elyâk, şâyân, müstehak, uygun, yerinde.

Yoğıdı halk içinde hiç zaḥmet
Şan'-ı selâmet yir yirler ni'met

(8)

İlah şükrünü bilmediler olar
Ben ne didimse kılmadılar olar
Cânların âlin⁵⁵ helâk itdüm
Her ne var cümlesini ḥâk itdüm

(9)

Soñra bir ṭâyife vücūda gelür
İşid anları daḥı nice olur
Ademi bigi likin başı şafer⁵⁶

Gözi görür velî kulağı şaḡır

(10)

Dişlerilen direr⁵⁷ olar otlar⁵⁸
Gice gündüz hâ⁵⁹ ṭurmadın otlar
Ḳoyuban beni ḡayre ṭapdı olar⁶⁰
Ṭapardı bular payân cısır olar⁶¹

(11)

55 âl: Sülâle, soy, hânedan. Akrabâ ve taallukat.

56 şafer: C.: Esfâr) Boş ve hâli olmak. * Arabi aylardan ikincisi. * Karın içinde durabilen bir yılının adı.

esfâr: (Sefer. C.) Seferler, yolculuklar, yola gidişler. * Düşmana karşı gidişler, akınlar. * (Sifr. C.) Büyük kitaplar, ciltler.

şafer: (a.i.c.: eşfâr) sefer

57 virür ? direr ?

دیردیلر دیر اولر اولر

58

59 hâ: Kelime-i tenbihtir.

قوبه بنی غیره طبدی اولر

60

طفر و بولدم بانه حیدر اولر

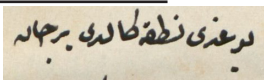
61

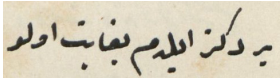
ahrımile cemî 'i oldu helâk
 Anları bir dem içre êtdim hâk
 Nice biñ yıl ıssız yatıp bu cihân
 Bir azı nuka kaldı bir cihân⁶²
 (12)

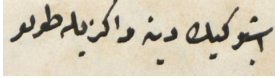
Bir deñiz eyledim be-gâyet olur⁶³
 İşbu giñ din deñiz bile tıyur⁶⁴
 Rengi a ser gibi ve ta 'amı şeker
 Cümle taşları dürrden güher
 (13)

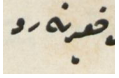
Her tacı mevc uruban ki taa
 Emr iderdüm içinde cümle taa
 ar şu yir yüzine gelürlerdi
 Yir zamân cüş idüp alurlardı
 (14)

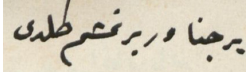
Bir daı mevc urıca ol şu
 Cümle taşlar taşardı ayrına rû⁶⁵
 Yir canâvar yir neşme geldi⁶⁶

62 

63 

64 

65 

66 

merfûl: (Fetl. den) Bükülmüş, kıvrılmış. Fital hâline getirilmiş.

Gözlerin açanı düş⁶⁷ geldi⁶⁸

(15)

Ḥaylü bağaya⁶⁹ beñzer yiri hemân

Gördügi dem o şuyı içdi revân

Yırleri nefâde⁷⁰ êtdi heves

Ḳomadım⁷¹ anı daḥı ura taşyi⁷²

(16) Ḳasem itme bûd idi ne ki vār⁷³

Diñlegil sözümi añlagıl esrâr

Bir daḥı cānavar yaratdum tiz

Yir nenûñ ucı şöyle ki ben-tiz⁷⁴

(17)

Uruce yok sengiden azdı ol

Şıḳuḫ elinde eyledi meftûl⁷⁵

Ol dem içre anuñ çıkar cānı

Zerrece çıkmaz anuñ ḳanı

67 düş: f. Omuz. Ketif.

68 کوز لرده ايجده غني دسه طلدی

68

69 bağa: boğa ?

70 قفاده

70

71 قومه م

71

72 taşy: Sütü ve suyu çok içmekten dolayı vücudun ağırlaşması. * Süst olmak, zayıflamak.

72 قومه م انی دخی اورده نفسی

73 قوسم انی بید ایدونه کم وار

73

74 یر ننگه اوجی سینه کم بنسیند

74

75 صوب النده ایلدی مقول

75

(18)

Ḳānı öte cihān deñiz oldı

Gövdesi anla amu oldı

Ol senüñ daı burdı ol dem cān

Ol canāvar alup yatar dü-cihān

(19)

Ol dem içre yaratmıım yaratmıım u

Anuñ endāmı anasın b-u

Yi dedim yidi ol canāvarı tz

Bir nefes daı etmeti bir hz⁷⁶

(20)

Va 'de irüp añlada derd-i cān

Elli biñ yıl ssız yatar bu cihān

Diñlegil oñra neyledüm netdüm

Bir birin bu cihānı ehr tdüm

(21)

Elli biñ ehri hām gümüden ben

Düzmiem añlaıl bu 'ālemi ben

Köklerin göklere yakın tdüm

Sayle hardalile devr tdüm⁷⁷

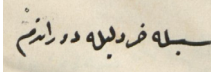
[2b]

(1)

oñra bir uaız yaratdum ben

Cümle bir olmıdı cānla ten

76 hz: f. Yükselme. * Hislenerek coma. * Dalga.

77 

Birleyüben beni şadâ ider ol

Adımı bigi hōş şenâ ider ol

(2)

Dedim ol dem aña iy murğ-ı za 'ıf

Elim cânıñ olmayınca necif

Birliğüme çün eyledüñ ikrâr

Sâ ki işbu şehrleri ne ki vār⁷⁸

(3)

Yi bu hârdalları cemî' i saña

'Ömrüñ oldukça hamd eyle baña

Günde birisini evin idesin

Bu dükendükde mevt idüp gidesin

(4)

Çorğuben ide birisini yudar

Cümle ol dâneler dükendi gider

Çaldı bir dâne ağır añlar pes

Biñ yıl anı tutup turur zî-heves

(5)

Yudup ol dâneyi de çalır ma'n⁷⁹

Çıtdı dünyâı dağı biñ yıl at

Atlar içdi bu çamu yolları

Cümle iklimlere de çolları

(6)

Şarğa garba varınca şehristân

ساکه بنوشهرلری نه کم وار

78

79 ma'n: Az miktar. * Kolay.

Cümlersi bāğ u bahçe ve bistān

Bitti ağaçlarında dürlü yemiş

Bir yazı taldı altunile gümüŝ

(7)

Dürlü kuşlar artuban eyledi sâz

Ĥâl diliyle cümle söyledi râz

Nice biñ yıl cihân bu resme ħalu

Her ne ħalk itiyse vâye⁸⁰ nür

(8)

Ķaçan ola ki cümle ola beyân

Ķullaruma yaratdugum iĥsân

Ademe ŝoñra iriŝem bünyâd

Kâdle⁸¹ anuñla yir yüzi iyâd⁸²

(9)

‘Aşķla düzem Adem-i şâfi

Baña tevĥid oķıya ol şâfi

Getürem andan Aĥmed-i muĥtâr

Yaradılmışda ol ola baña yâr

(10)

Hem ĥabibim ola resûlum hem

Anı sev anı cümle bende sevem⁸³

Aña ümmet oluban olan yâr

Cennetüme girüp göre didâr

80 vâye: Nasib, kısmet, behre.

81 kâd: f.i. Hirs

82 iyâd: Kuvvetlendirme, takviye etme.

83 انى سلوانى محمد بنده سوم

(11)

Bildirem bigi tüz şırâtı geçe

Uçmağda kapusını ümmet aç

Anlar gider cemi ' hür⁸⁴ u kuşūr

İçeler sebîl-i şarâb-ı tuhūr

(12)

Tâ kıyâmet kopunca ola din

Urdum 'aşk u şıdk-ıla açıla din

Haşr oluncağ ne dirse tıram ben

Añlağıl işbu geriki sen

(13)

Çünkü Mūsâ işitdi işbu sözi

Secdeye vardı hâke serdi yüzi

Didi hikmet senüñdürür yâ rab

Cümle mañlûka luğf oldı bab

(14)

Bendeñe dağı luğfuñ et hem-râh

Eksigim çokdurur bağışla günâh

Beni de ümmet eyle Añmed'e sen

Tâ ki haşr olcağız olam esen

(15)

Meskenet birle secde itdi revân

Bildi ne hürmetiyle geldi insân

Her ki 'âfildür⁸⁵ añlaya hâl

84 hür: Noksan, eksik.

85 'âfil: Uful eden. Gurub eden. Batan. * Görünmez olan. Kaybolan. * Fâni, geçici.

Terk ide cümle kıl-ile⁸⁶ kâli

(16)

Çünkü aşl oldu Adem-i şâfi

Koya elden göz ide inşâfi

Rûz u şeb şükr ide hüdâya müdâm

Uş bu dünyâyı kılmaya özine dâm

(17) ⁸⁷Hamd-i bî-hadd ve şenâ-yi bî-'ad ol pâdişâhlar pâdişâhi kerîm Tañrıya kim bu 'âlemleri yokdan var eyleyüp gökleri ılduzlar-ıla bezemiş idüp (18) bezedi ve şemsle yulduzlardan evlâ idüp gice ve gündüzde bunlaruñ şu 'lesiyile 'âlemi münevver idüp cümle nesneler (19) âşikâre olup göründi ve yiryüzinde dürlü dürlü çiçekler ve envâ' nebâtât ve elvân meyveler hâşıl olup ve âb-ı revânlar aqdı. (20) Ve bu cümle muhlûkât anuñla vâyelendi . Ve luñfi birle kudretin izhâr itmek-içün bir avuç hâkdan Âdem'i yaradı ve anuñ zürriyetin [3a] (1) vücûda getürmek+içün ve yiryüzine yayılmağ-ıçun Âdem-i şâfiyâ 'aleyhi's-selâm'a Havvâ'yı çift virüp **الْأَجْرَ امُّنَّم تَبَّوْ** bu ikisinüñ neslini yiryüzine yaydı.

SONUÇ

Akıcı ve düzenli bir üslupla kaleme alınan Yazıcıoğlu'nun Oğuznâmesi ilim dünyasında tanınmış ve takdir görmüştür. Ayrıca, kendi devrini aydınlattığı kadar bugünün insanlarına da ışık saçmakta, yeni bir ülküyle, süs ve gösterişten itina edencesine bizleri selamlamaktadır. Oğuznâme'nin manzum kısmı İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi nekty09291 numarada kayıtlı olan yazmanın baş kısmında yer almaktadır. Manzum kısım 2a'dan itibaren başlamakta, her bir satırda dört mısra ve 2a'da 19 satır bulunmaktadır. Devamında ise 2b'de 21 satır ve her bir satırda dört mısra yer alır. 3a'da 20 satır ve manzum kısım 16 satır olarak her bir satırda dört mısra yazılıdır. Yazıcıoğlu'nun Tevârih-i Âl-i Selçuk eserinin N nüshasında, mensur Oğuznâme kısmı, 3a'da 17. satırda başlar ve 13a beşinci satıra kadar devam eder. N nüshası manzum kısım hariç değerlendirildiğinde küçük farklar dışında C nüshası ile benzerlik göstermektedir. Manzum kısım yaratılıştan, peygamberlerin yaratılışından ve Oğuz Kağan'a gelinceye kadar süreci farklı bir üslupla bizlere sunmaktadır. Bir bakıma giriş mahiyetinde kaleme alınmıştır.

86 kıl: Söz, kelâm, denilen.

87 N nüshası, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi y09291 numarada yer almaktadır. N nüshası bu kısımdan sonra daha çok C nüshası ile benzerlik göstermekte ve diğer nüshalarda da bulunan mensur kısım başlamaktadır. 2b/17'ye gelinceye kadar her bir satırda bir dördlük olacak şekilde manzum kısım yer almaktadır. Bu nüshada sayfalar arasında satır sayıları değişmekte, sabit devam etmemektedir.

Kaynakça

ABUŞKA SÖZLÜĞÜ, Lugatü'n-Nevaiyye ve'l-istişha datü'l-Cağataiyye, Sincan Halk Neşriyatı, Sincan (Doğu Türkistan) 2002.

CLAUSON, Sir Gerard, An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish, At The Clarendon Press, Oxford 1972.

DERLEME SÖZLÜĞÜ, (A-Z) I-XII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1963-1982

DERLEME SÖZLÜĞÜ, Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay. (I-II-III. ciltler), Ankara 1965-1968.

DEVELİOĞLU, Ferit, Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 8. Baskı, Ankara 1988

EBUZZİYÂ TEVFİK, Lugat-i Ebuzyiyâ, , Matbaa-i Ebuzyiyâ, (Konstantiniye) İstanbul 1888.

ERASLAN, Kemal, Bozok ve Üçok Oğuz Kolu Adları Hakkında, TDAY Belleten 1986, Ankara 1989.

ERASLAN, Kemal, Oğuz-nâme'de Geçen Bazı İsimler Hakkında, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt/Sayı:28, İstanbul 1998, s. 263-274.

ERASLAN, Kemal, Yazıcı-zâde'nin Oğuz-nâmesi, TDAY Belleten 1992, Ankara 1995, s. 29-35.

ERZİ, Adnan Sadık, "İbn-i Bibi" maddesi, İA, c. 5 / 2, s. 712-718.

ERZİ, Adnan, İbn-i Bibi, El-Evamirü'l-Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye, I, Tıpkıbasım, İstanbul, 1956. (Söz konusu çalışma doktora tezinin basımıdır: Adnan Erzi, İbn Bibi'nin Tarih-i Âl-i Selçuku, İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü Doktora Tezi, Tz 1886 numara/İstanbul 1951.)

İBN BÎBÎ, el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye (tıpkıbasım), s. 10-11, 442-443, 472, 485, 666, 742-744; a.e. (nşr. Necati Lugal – Adnan Sadık Erzi), neşredenlerin girişi, s. 7-12; a.e. (trc. Mürsel ÖzTürk), Ankara 1996, çevirenin girişi, I, 1-11.

MEHMED SALÂHÎ, Kâmûs-ı Osmânî, I-IV, İstanbul 1313-1322.

MUALLİM NÂCÎ, Lûgat-i Nâci, Çağrı Yayınları, İstanbul 1987.

ÖZAYDIN, Abdülkerim, "İbn Bibi" maddesi, TDVİA, c.,19, İstanbul, 1999, s. 379-382.

REDHOUSE, (Sir) James William, *Lugat-i ‘Osmâniye*, (Osmanlı Türkçesi-İngilizce), İstanbul 1863 (Library University of Toronto, May 11 1971).

REDHOUSE, (Sir) James William, *Redhouse’s Turkish Dictionary*, In Two Parts, English And Turkish, Turkish And English, (Asıl baskı Londra’da da basılmıştır.) İstanbul 1882.

REDHOUSE, Sir James W., *A Turkish and English Lexion*, İstanbul 1978.

SERTKAYA, Osman Fikri, “TEZCAN, S.; Topkapı Sarayı Oğuznâmesi, İnceleme, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2020, ss. 308, ISBN: 978-975-08-4699-1”, *JOTS*, 4/2, 2020: 750-763.

STEINGASS, Ph. D. F., *A Comprehensive Persian- English Dictionary*, New Reprint, Beyrut 1975.

SÜLEYMAN EFENDİ LÜGATİ, *Çağatayca-Osmanlıca Lügat*, Budapeşte/Macaristan 1902.

ŞEMSEDDİN SAMİ, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yay. (10. Baskı)(Tıpkıbasım), İstanbul 2001.

ŞEMSEDDİN SAMİ, *Kâmûs-ı Türkî*, Tercüman Gazetesi Yay., (Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Basımı),(Mertol Tulum, Mustafa Özkan, Metin Akar, Yaşar Akdoğan, Necati Birinci, Kâzım Yetiş, Azmi Bilgin, Muhammet Nur Doğan, Halil Açıkgöz, Mehmet Ali Bulut, Mehmet Sarı, Atilla Şentürk, Hatice Uzunal, Muhammet Yelten), İstanbul 1991.

ŞEYH SÜLEYMAN EFENDİ, *Lugat-ı Çağatay ve Türki-i Osmanî*, İstanbul 1298 (Rûmî).

TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ (A-Z) I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1963-1977.

TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ, Ankara 1957, Cilt IV

TARAMA SÖZLÜĞÜ, XII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, (1 ila 8. cilt) Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay., (3. Baskı) Ankara 1995-1996.

TAŞ, İsmail, *Oğuznâme*, Yazıcıoğlu Ali’nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk*’undan, Neyzen Kitap Yayınları, İstanbul 2024.

TEZCAN, Semih, *Topkapı Sarayı Oğuznamesi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020.

Tıpkı Basım

عتقده سوزه ابرجد بنیاد جاده دلدرد خلیق انتم یاد اولنده دوسم که بسیم انچه بنده سینه معینه اولایم
 زینا کماله قییم صی دوود کما نده الی وجودی علم وجود خالعه عوسه وقرسه وکوله وکلله لکنه وحصه وطره وانه جاده
 کلاه وباطمه وعبانه وزیاده جهلینک ره جودی واجدی انه زیر وبالا یاساده ورتجه عالم وادم وکلله وکلیمه
 عالم وجاهل وایبر وفضیر فاضل وکماله وحصیر وکلیمه مؤصده وکافر ویرود ورجوس کهز نیکم وارضیغ وروم وری
 مسجد وخانقاه وکعبه کشتت جهل انویج جنسی جوبله نشت مرغ وخالق وحصه وطره در کهزینک مراده افنه در
 خاوندک حال وقاتنی بلیمه اول جهلندک حاجتمه وواظلمه اول خالعه عالم نه وارانک فتوی در رحمتی برله دوجانه طوی در
 اول وملك بگله اولدی ایکنی بلیمه اولم ودر سینه بوغ اولم که حاصنک ضعیف در که اشکنا سینه جهلنی اولدی بیک برینه سینه
 کفوسی اولدی اده وینه بانه سبب اولدی جراته بیوانسه ادمی ویرلک حصه وجمال ادمی ده بولدی جمله کلک
 عتقده اولدی ادم معراج لکم برانه وکر وحمه ونباع ادمی ده غصه محمد در ایکنی کلک نیش احمد در
 عتقده یار اولدی هر دو جراته نه که وارجه اشکاره زیاده ادم رشیت ونبوع وایه لکم عتقده دوست اینه اولدی لکم
 دارد انوکونه افره سوز عتقده حمه نبونی نیش وروز بریدینه اولور سلیمان شاه قالمکنک شکرته ادر سینه
 اولدی موی انوکونه جیربانه اولدی عیس وحقی اکاد بانه عتقده دوستی اوده ابر لکم اکوبستانه ادر اولدی لکم
 ایکنه ادرم دیور سینه ادری اسیر لکم که جابه قربانه بنده اولما غم کویس کشفانه عتقده جاده صله انینی روانه
 عتقده کلدی جمله بیخامه عتقده احمد اولاره انی اثر جیره ابر بلکه حمه در فرضیه اولدی اول شاهه صاحب ضمیمه
 جیره عتقده اولور معنونه حمه وباطنی سبب اولور فاروسه جیره که عثمانه سلیم اولر عیبینه فدر لکم کولکل طوی زنی جیره
 کشف اولدی علی به علم خفی اولدی اول شاه مرتضاد رقی عتقده اولدی سوره اول شاه حشر وبقعه اولر دوا لیم با د
 دکلله بقعه عتقده ای جانه نیکه لکم کعبه دور زمانه حضرت موسی اول کلیم انچه ده وکله ویردی که یا اشه
 کهز حاجت دلمسم ایله قبول نسه انوکونیم ورحمتی لول نجه مشکله ایلدک اسانه بنده به ایله لطفه احسانه
 دینه بار اولدی نه دی ویر بر بنیم مشکله منحل اولدی ویر نه قدر که جکزه نرا افلاک نه زمانه قرار ادر بدخالی

نه قدر در برور بوشده اما بگذرد اولدو ره گناه جانده دور دالی قیج بل اولدو سبوا دم نجاس طردی بدلا
استور بر نجاس طردی قرار به معلوم طور زنده هوبار کورکده بکاده بددرانی مشکلم حل ادا ای کیریم و غنی
دوی حوه موسیماکه اهل عیانه نیم اشلا دکم اولدو بیانه امدام قولدومه عیالده هوبری انده قلم اله لمر
جه طیراخی صوبله ازه لر قایقما اربنجی کیزه لر دوکمه جه طیراچ و صوعیانه اولیا بوز بکنده بیری بیانه
ساکه بیجه بیانه ادم انی کاولدو ره جه عالمه بانی دیم ایست ندر بوشدکن فاس خالنه بوکمه کوره ایلم نجاس
بوز کزده بوز بکیم بیک کن کله ی مخلوقه و کتدی جعوخ الکواز بیک کزینه بنه ایلم معور لستو اتم صولاری اولدو ندر
سزده و غنیه وارنجه شهرتانه صحت و جمله نعمت وارنانه بوغدی خلعه اچینه جهی نعمت صنعت سونمت بریده رفعت
ام شکستی بلدی اولور بیه ندیسه قلمه بد اولور جاننده الهه هکلاک اتم هکله وار جه سنی خاتک اتم
صکره بطایفه موجوده کلور ایشه اندرای دایم نیم اولور ادمی بیک لبت باشی صفر کوزی کور و ول قولوغی صیف
دیشدیلر دیر اولور اندر کچه کتد زحما طومر صیه اولدو قوسمه بیتی غنیه طبع اولور طرفه دولتم بیانه صیدک اولور
ضربله جمعی اولدی هکلاک اندک بدم ایره اندم خاتک نیم بیک بل اسنه بانه بوجرانه بوغدی نطقه کلامی بوجرانه
بر کتد ایلم بفاقت اولور سبوتیک دینه وار کتد طردی رنگی ادم سبکی و طعی شکله جه طیلاری در لمره کوه
هکرتی موج اوربه کوشه امداد و م اچینه جه طینه قوسمه بینه کله روی بزماده جدرسه ادره کلردی
بر دخی موج اورجه اولدو جه طردی خدینه رو بوجرانه در بر شتم طردی کوز لرد اچدی دسه طردی
قبیلو باغابه بکزی بیه کماله کوروی دیم اور صوبی اچدی روانه بیلری قفا ده اندی هکوسی قوسمه انی دخی اور دخی
قوسمه انی بدو ایدینه کوار و کلام سوزومی اطفال اسرار بر دخی جانور سیتیم نیز بر ننگ اوجی سبه کم بنشیند
اورجه بوجه سکله دردی اول صوبه انده الیدی مفعول اولدوم ایره اندک حفر حانی دزه جه صفره انک فانی
قانی اینه جبرانه دکن اولدی کورده سن خالنه قحوظ لردی اولدو سلاک دایم و روی اولدوم جبرانه اورجه وار طوبه بایز جبرانه
اولدوم ایره بر قشیم برف سیه اندک انام صانه سبه بقوسمه بی دوسم بیرو اولدو جبرانه نیز بر نفس دایم اتمی جهیز
وعده ارب المخلوده دردی عیانه الی بیک بل اسنه بایز بوجرانه و کلخل صکره بیدم نتم بر بزه بوجرانی شهزادیم
الی بیک سدی ختام کتد سبه دوشتم اطفال بوجرالی سیه کوشلده کورکله بقیه اتمم سبله فردیله در زانیم

حکمه بر فرستاد بر تمام به جمله بر اولشیدی جمله نه بر بعد به بنی صلا اول اول ادمی یکی خوسه شنا اول
 دوم اولم الحای مرغ ضعیف الیم جانکه اولینجه نجف بر لکومه چوده ابلدک افرا ساکه بنوشتر لری نه کم وار
 بی بود فر دلدی همین سکا عرک اولدقچم حمد ایلم کانه برینس اوبه ابره سه بود کنه کده عدت ادب کده سه
 قورقه ایدر برینس بودر جمله اوله دانه لرد کندی کدر قلدی بر دانه افر اکلرین بله بلانی طوبت طور رزی هوس
 بود اول داننی ده خالمران طورتی دناسی دانی بله یات اندا ایدی بد خامر بودلاری جمه ایلدده ده قورلاری
 شرق غربه وارنجه شهر سانه جمه سی باغ و نیجه و بستانه بنی ایلچر ننده در لوبسه بریزی طولدی ایلچر لکسه
 در لوقدر شاد طوبه ایلدی ساز حاکم دیلمله جمه ایلدی راز نیجه بله بل حجاب بود سه خالو هر نخله انبیه و ایه نفر
 قجه اولدک جمه اولدیانه قورلورمه یاراندکم احسانه ادم حکمه اورمشم بنیاد کادول انکلاه بریزی اباد
 عتقله دوزم ادم صافی بالکه نوجده ارقیبه اول صافی کترم اننده احمد فخر یار دلمه اوله اولدی بلکبار
 هم جیلیم اولد رسولم هم انی سلوانی جمه بنده سوم اکه امت اولوبه اولسه یار جتومه کرب کوره دیا ر
 بلدرم یکی نیزه ایلدی کجه اورمشم قایوبوسنی امت اجه اندر کده جمه حور و حضور اجدر سبیل شراب طهور
 تا حیات قریبجه اولدی ایدر اورمشم عتبه و صدقه ایلدی حشر اولدقچم نه دسه طورتیم اکلنل سبک لری کیسه
 جودنک موسا اشدی ابو سوزی سجده به واری خاکه سردی رزی روی حکمت سنگدر یارب جمه خورده لطف و زنده
 بنده که دانی لطفک ابت همراه اکلکم حوردر بقلم کناه بنی ده امت ابله احمد سه ناکم حشر اوجا غزالم سه
 مکت برله سجده اندی روانه بلدی نه حریفه کله اتنه هر که عاقل در اکلیا عالی ترک اده جمه قبیلله خالی
 جودنک اصل اولدی ادم صافی قوربه الدله کفر اده انصافی روز سبت شکر اده خداب حرم سنیو دنیای قلبیه اوزنه لم
 جمه بی حد و تنای بی عد اول بادش همد بادش کرم تکلیبه کم بو عالمدی بو قدره وار ایدوب کولعلری اندر لره نیرینه ایدوب
 بزدی رسنه ماهی یولدر لردنه اوله ایدوب کیمی و کدر زده بوندک شعله سبیله علمی نور ایدوب جمه نسنه لر
 انکار اولوب کدرندی ویدر نینده دلدور لوی جیگلر و انواع نباتات و الوان میوه در اصل اولوب اب روانه قوری
 دیو جمه مخلوقات انوظم و ایه کنی و لطف برله قدرته افر سار ایلچونه بریو خاکه ادم برندی و انک دنیاینه